

Muzyk, Agnieszka

Środowiskowe zróżnicowanie umiejętności czytania ze zrozumieniem : w świetle sprawdzianu w klasach szóstych

Acta Universitatis Nicolai Copernici. Socjologia Wychowania 15 (360), 123-135

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

*Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
w Łomży*

Agnieszka Muzyk

ŚRODOWISKOWE ZRÓŻNICOWANIE UMIEJĘTNOŚCI CZYTANIA ZE ZROZUMIENIEM (W ŚWIETLE SPRAWDZIANU W KLASACH SZÓSTYCH)

WPROWADZENIE

Umiejętność czytania ze zrozumieniem to jedna z kluczowych kompetencji polonistycznych kształconych w szkole podstawowej i doskonalonych w gimnazjum. Wydaje się, że o ważności tej umiejętności nie trzeba nikogo przekonywać. Jak jest to trudna sztuka, wie każdy nauczyciel, który w codziennej pracy obserwuje rezultaty spotkań swoich uczniów z tekstem i często stwierdza, że są one niezadowolające. W myśl założeń reformy oświaty, kształcenie szkolne powinno pomóc uczniowi w dalszej edukacji oraz umożliwić sprawne funkcjonowanie w dorosłym życiu w nowoczesnym społeczeństwie. Bez dobrze opanowanej umiejętności czytania ze zrozumieniem, która jest umiejętnością kluczową, osiągnięcie tych celów jest niemożliwe. Jest to jedna z najważniejszych umiejętności, którą ma kształcić zreformowana szkoła. Rozumiemy przez nią właściwy odbiór tekstu, zrozumienie go i wyszukanie najistotniejszych informacji.

Zmiany, które zachodzą wokół w ostatnim czasie, obejmują różne dziedziny życia. Jesteśmy świadkami przejścia współczesnej cywilizacji od społeczeństwa rolniczego i technologicznego, którego podstawową wartość stanowi ziemia i kapitał do społeczeństwa informacyjnego, którego podstawową wartość stanowi informacja i wiedza¹. Zmiany te pociągają za sobą również zmiany w edukacji, a więc wkraczają w naturalny sposób do szkół, powodując tu liczne zmiany, np. co do programów kształcenia i wychowania, sposobu funkcjonowania zarządzania,

¹ J. Gnitecki, *Zarys metodologii podejmowania decyzji menedżerskich w oświacie*, Poznań 2000, s. 5.

sposobu odpowiedzi na problemy współczesnego świata. Trudno wyobrazić sobie człowieka, który powinien odnaleźć się w otaczającej rzeczywistości, a nie ma opanowanej umiejętności czytania. Alfabetyzacja, czyli umiejętność przetwarzania informacji w zakresie czytania, pisania i liczenia jest konieczna do korzystania z materiałów drukowanych, powszechnie spotykanych w domu, w pracy i w życiu publicznym. Przeciwstawia się ją analfabetyzmowi, choć ostatnio w naukach społecznych rezygnuje się ze stosowania tego dychotomicznego podziału. Alfabetyzm funkcjonalny nie jest jednorodną właściwością ludzi, raczej wielowymiarowym, powiązaniem ze sobą zestawem cech, dyspozycji i kompetencji. Nie jest więc niezmienny i statyczny². Podstawowa alfabetyzacja, czyli rozumienie prostych związków w tekstach czytanych w języku ojczystym, to elementarna kompetencja, która warunkuje dostęp do kultury symbolicznej i korzystanie z jej zasobów³. W niektórych krajach pojęcie alfabetyzmu funkcjonuje już od dawna. W Wielkiej Brytanii alfabetyzm (*literacy*) definiuje się po prostu jako zdolność pisania i czytania. Ta prosta definicja oznacza dla poszczególnych grup wiekowych osiągnięcie pewnych konkretnych umiejętności. Dla dzieci w wieku 11 lat oznacza to, że dziecko:

- czyta i pisze swobodnie, płynnie i ze zrozumieniem,
- interesuje się książkami, umie je wybrać i ocenić, czyta chętnie,
- zna i rozumie różne rodzaje prozy i poezji, wie, jak buduje się opowiadania poprzez tworzenie sytuacji, postaci i akcji,
- rozumie i potrafi tworzyć różne rodzaje tekstów opisowych i narracyjnych,
- potrafi skoordynować różne grupy znaków występujących w tekście (foniczne, graficzne syntaktyczne i kontekstualne), aby monitorować i korygować swoje czytanie,
- potrafi tworzyć teksty: zaplanować, naszkicować, skorygować i nadać im ostateczną formę,
- interesuje się znaczeniem słów i rozwija swoje słownictwo,
- rozumie słowa wypowiedziane i pisane; samo czyta i wymawia poprawnie,
- pisze płynnie i czytelnie.

Warto zwrócić uwagę na nacisk, jaki kładzie się na czytanie ze zrozumieniem⁴. Jak sytuacja wygląda w Polsce? Czy dzieci w szkole podstawowej potrafią czytać ze zrozumieniem, pisać? Czy polski system oświaty pomaga budować trwałe podstawy umiejętności alfabetycznych?

² <http://wiedza.wiedzaizycie.pl/96083400.htm#TOP>

³ Z. Kwieciński, *Nieuniknione? Funkcje alfabetyzacji w dorosłości*, Wydawnictwo UMK, Toruń-Olsztyn 2002, s. 5.

⁴ <http://www.wsip.com.pl/serwisy/reforma/arch/index.htm>

ORGANIZACJA I PRZEBIEG BADAŃ. CHARAKTERYSTYKA BADANEJ PRÓBY I TERENU BADAŃ

Odpowiedzi na te i wiele innych pytań szukano poddając analizie wyniki uzyskane przez uczniów na sprawdzianie przeprowadzonym przez w VI klasie szkoły podstawowej. Sprawdzian został przeprowadzony przez 8 okręgowych komisji egzaminacyjnych, obejmujących swoim działaniem cały kraj. Uczniowie wszystkich szkół, na terenie całego kraju wypełniali taki sam arkusz egzaminacyjny. Sprawdzian odbył się 10 kwietnia 2002 roku. Poniższe dane obejmują uczniów klas szóstych mieszkających w województwie podlaskim i warmińsko-mazurskim (teren działania Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łomży).

Okręgowe Komisje Egzaminacyjne (OKE) zostały powołane na mocy art. 9c Ustawy o systemie oświaty z dn. 7 września 1991 z późniejszymi zmianami. Do zadań OKE należy w szczególności:

- przeprowadzanie sprawdzianów i egzaminów po poszczególnych etapach kształcenia;
- przygotowywanie w porozumieniu z Centralną Komisją Egzaminacyjną pytań, zadań i testów do przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów;
- opracowywanie w porozumieniu z Centralną Komisją Egzaminacyjną i ogłaszanie informatorów zawierających w szczególności opis zakresu sprawdzianów i egzaminów oraz kryteria oceniania;
- analizowanie wyników sprawdzianów i egzaminów oraz formułowanie wniosków;
- opracowywanie sprawozdań z przeprowadzonych sprawdzianów i egzaminów dla dyrektorów szkół, organów prowadzących szkoły, kuratorów oświaty i Centralnej Komisji Egzaminacyjnej;
- szkolenie kandydatów na egzaminatorów i egzaminatorów,
- współpraca z innymi okręgowymi komisjami i z Centralną Komisją Egzaminacyjną⁵.

OPIS BADANEJ POPULACJI

Opis populacji szkół podstawowych i uczniów klas VI województw podlaskiego i warmińsko-mazurskiego, którzy przystąpili do sprawdzianu w kwietniu 2002 roku, przedstawiają tabele 1–5⁶. Wszystkie informacje o badanej populacji i wynikach uczniów pochodzą z danych egzaminacyjnych OKE w Łomży.

⁵ Dziennik Ustaw z 1998 r., nr 117, poz 759; Dziennik Ustaw z 2000 r., nr 12, poz 136.

⁶ Źródło: Dane egzaminacyjne Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łomży.

Tabela 1. Szkoły i uczniowie klas VI szkół podstawowych

Województwo	Liczba szkół	Liczba uczniów ogółem	Dziewczęta	Chłopcy	Uczniowie, którzy przystąpili do sprawdzianu	W tym arkuszy A1	Pozostałe arkusze
Podlaskie	515	18 751	9 162	9 589	18 695	18 405	290
Warmińsko-mazurskie	564	22 851	11 087	11 764	22 750	22 099	650
Ogółem	1 079	41 602	20 249	21 353	41 445	40 504	940

Tabela 2. Uczniowie (i szkoły), z uwzględnieniem położenia szkoły, wypełniający arkusz A1

Województwo	Liczba szkół	Liczba uczniów ogółem	Liczba uczniów (liczba szkół)			
			miasto powyżej 100 tys.	miasto 10-100 tys	miasto do 10 tys.	wieś
Podlaskie	515	18 405	4 063 (54)	5 969 (65)	1 949 (24)	6 424 (372 szk.)
Warmińsko-mazurskie	564	22 099	3 797 (50)	7 666 (96)	2 578 (31)	8 058 (387)
Ogółem	1 079	40 504	8 038 (104)	14 059 (161)	4 656 (55)	14 849 (759)

W roku szkolnym 2001-2002 na terenie województwa podlaskiego i warmińsko-mazurskiego arkusz standardowy (A1) podczas sprawdzianu w szóstej klasie szkoły podstawowej pisało 40 504 tys. uczniów. W tym w województwie podlaskim uczestniczyło 18 405 tys. uczniów, a w warmińsko-mazurskim 22 099. Wszystkie poniższe analizy dotyczą tej grupy uczniów.

Dla potrzeb dalszych analiz populację pogrupowano na warstwy, biorąc pod uwagę lokalizację szkoły (tab. 6).

Tabela 3. Zróżnicowanie szkół podstawowych (bez specjalnych) według liczby oddziałów klas VI

Województwo	Liczba szkół	Liczba oddziałów w szkołach	Liczba szkół z liczbą oddziałów									
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 i więcej
Podlaskie	505	908	335	74	38	27	11	6	8	2	2	2
Warmińsko-mazurskie	542	1 022	339	90	40	27	20	12	8	4	2	0
Ogółem	1 047	1 930	674	164	78	54	31	18	16	6	4	2

Tabela 4. Zróżnicowanie oddziałów klas VI ze względu na położenie szkoły

Województwo	Liczba oddziałów kl. VI			
	wieś	miasto do 10 tys.	miasto 10–100 tys.	miasto powyżej 100 tys.
Podlaskie	432	75	229	172
Warmińsko-mazurskie	462	107	298	155
Ogółem	894	182	527	327

Tabela 5. Podstawowe miary rozkładu wyników sprawdzianu

Miary statystyczne	Wartość		
	kraj	woj. podlaskie	woj. warmińsko-mazurskie
Wynik średni ucznia	29,49	30,22	28,53
Najwyższy wynik	40	40	40
Najniższy wynik	0	2	1
Mediana (wynik środkowy)	31	32	30
Modalna (wynik najczęstszy)	35	36	34
Odchylenie standardowe	6,83	6,66	7,07

Tabela 6. Uczniowie biorący udział w sprawdzianie po VI klasie szkoły podstawowej w województwie podlaskim i warmińsko-mazurskim

Lokalizacja szkoły	Województwo podlaskie		Województwo warmińsko-mazurskie	
	liczba	%	liczba	%
Miasto pow. 100 tys.	4 063	22,1	3 797	17,2
Miasto 10-100 tys.	5 969	32,4	7 666	34,7
Miasto do 10 tys.	1 949	10,6	2 578	11,7
Wieś	6 424	34,9	8 058	36,5
Razem	18 405	100,0	2 099	100,0

ŚRODOWISKOWE ZRÓŻNICOWANIE UMIEJĘTNOŚCI CZYTANIA ZE ZROZUMIENIEM

Wyniki uzyskane na sprawdzianie poddano szczegółowej analizie. Szczególne zainteresowanie wzbudziło pytanie, na ile i czy w ogóle środowisko uczniów ma wpływ na wyniki osiągnięte przez nich na sprawdzianie.

W badaniach i raportach przygotowanych przez OKE w Łomży używana jest skala staninowa (zwana „standardową dziewiątką”, ponieważ jest dziewięciopunktowa). Skala staninowa na szerszą skalę zaczęła być stosowana w USA w latach II wojny światowej. W pedagogice została ona opisana po raz pierwszy przez J. P. Guilforda, w Polsce przez B. Niemierkę⁷. Surowe wyniki uporządkowane od najniższego do najwyższego podzielona na przedziały (jest to tzw. normalizacja wyników testowania). Średnia arytmetyczna staninów wynosi 5, a ich odchylenie standardowe wynosi 2⁸. Punktem wyjścia do tworzenia tej skali jest znalezienie wartości centyli o wskaźniku porządkowym, odpowiadającym skumulowanemu procentowi wyników testowania na granicy staninów. Punktowe wyniki egzaminów, mieszczące się w tych granicach, tworzą klasy nierównej długości, ponieważ przy stosowaniu skali staninowej występuje zawsze błąd grupowania, wynikający z niezgodności granic międzystaninowych z granicami międzypunktowymi oraz z konieczności wykorzystywania przybliżonych wartości procentów uzyskanych przez uczniów wyników oraz z normalizacji rozkładu wyników. W celu porównania na tle całej populacji uczniów klas VI szkoły podstawowej wyników uczniów, którzy w całym kraju wypełniali taki sam arkusz egzaminacyjny, stosowano skalę

⁷ B. Niemierko i J. Brzdąk (red.), *Dwa rodzaje oceniania szkolnego; ocenianie wewnętrzne i zewnętrzne a jakość pracy szkoły*, VIII ogólnopolska konferencja z cyklu „Diagnostyka edukacyjna”, Katowice 2002, s. 361.

⁸ B. Niemierko, *Pomiar wyników kształcenia*, WSiP, Warszawa 1999, s. 271.

staninową. Stałość założeń i jednocyfrowe pozycje skali staninowej umożliwiły najwygodniejszą interpretację wyników egzaminów⁹.

Poszczególne staniny odpowiadają kategoriom wyników od najniższych do najwyższych. Staniny ustala się według stałych norm procentowych. Danemu wynikowi ucznia można przypisać charakterystykę dydaktyczną. Dzięki temu każdy uczeń może uzyskać opis osiągniętego przez siebie wyniku, w odniesieniu do wyników uzyskanych z danego egzaminu przez innych uczniów. Nauczycielowi natomiast analiza znaczenia treściowego staninów pozwoli na dokonanie porównań w celu wspierania rozwoju własnych uczniów oraz pomoże racjonalnie planować dalszą pracę dydaktyczną.

Tabela 7. Pogrupowanie surowych wyników punktowych na znormalizowanej skali „standardowa dziewiątka”

Staniny	Opis wyniku	Procent uczniów
1	najniższy	4
2	bardzo niski	7
3	niski	12
4	niżej średni	17
5	średni	20
6	wyżej średni	17
7	wysoki	12
8	bardzo wysoki	7
9	najwyższy	4

Liczba punktów uzyskanych przez ucznia to tzw. wynik surowy. Czy uzyskanie 35 punktów na sprawdzianie jest wynikiem dobrym, czy słabym? Aby móc odpowiedzieć na to pytanie, wyniki surowe przekształca się właśnie na wyniki przeliczone, czyli wyrażone w innej skali. Stosuje się na przykład rangi centylowe lub staniny.

Na potrzeby tych badań zrezygnowano ze „standardowej dziewiątki” na rzecz „standardowej piątki”. Zrezygnowano ze skali staninowej, ponieważ uczeń za opanowanie umiejętności czytanie ze zrozumieniem mógł zdobyć maksymalnie 10 punktów. Było to zbyt mało, aby pogrupować wyniki w 9 przedziałów.

⁹ B. Niemierko i J. Brzdąk (red.), op. cit., s. 362.

Tabela 8. Pogrupowanie surowych wyników punktowych na znormalizowanej skali „standardowa piątka”

Numer przedziału	1	2	3	4	5
% wyników surowych	7	24	38	24	7
Interpretacja wyników	bardzo niskie	niskie	średnie	wysokie	bardzo wysokie
Czytanie	0–4 pkt.	5–6 pkt.	7–8 pkt.	9 pkt.	10 pkt.

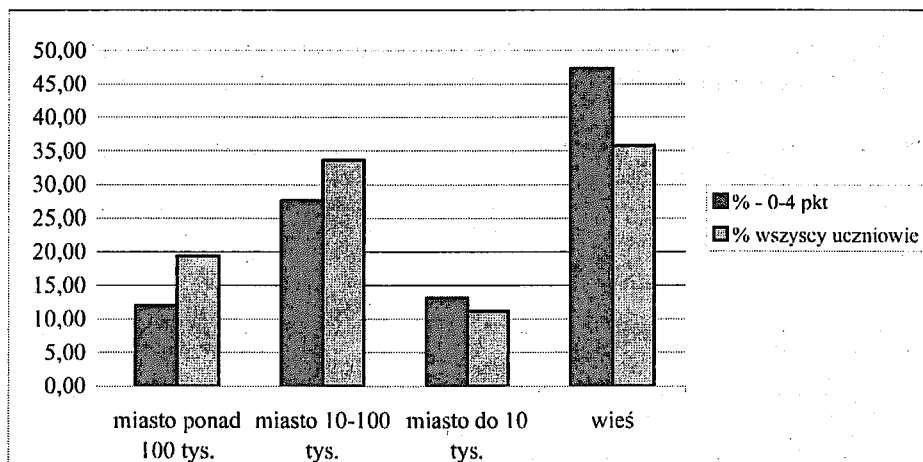
Źródło: B. Niemierko i J. Brzdąk (red.), op. cit., s. 388.

Jak widać w tabeli 8 przedział punktów 0–4 świadczy o tym, że uczeń nie opanował umiejętności czytania ze zrozumieniem. Na terenie województwa podlaskiego i warmińsko-mazurskiego na 40 504 uczniów piszących sprawdzian, 2725 otrzymało z obszaru czytania ze zrozumieniem wynik w przedziale 0–4 punkty (na 10 możliwych do uzyskania). Stanowi to 6,7% badanej populacji.

Tabela 9. Zróżnicowanie uczniów, którzy uzyskali niskie wyniki według typów środowisk

Lokalizacja szkoły	Liczba uczniów	Procent uczniów w 1 staninie	Procent ogółu uczniów	WD
Miasto ponad 100 tys.	322	12	19,4	-7,4
Miasto 10–100 tys.	754	27,6	33,7	-3,1
Miasto do 10 tys.	361	13,2	11,2	+1
Wieś	1 288	47,3	35,8	-11,5
Razem	2 725	100	100	

Szczególne istotne wydaje się środowiskowe zróżnicowanie osiągniętych wyników. W grupie uczniów z bardzo niskim wynikiem w obszarze czytania (0–4) aż 47,3% pobierało naukę na wsi; 27,6% w miastach od 10 do 100 tys. (wykres 1).

Wykres 1. Miejsce pobierania nauki przez uczniów, którzy osiągnęli w obszarze czytania, wynik 04 punktów a struktura całości

Jak widać, zarówno w województwie podlaskim i warmińsko-mazurskim istnieje zależność pomiędzy miejscem zamieszkania uczniów, a wynikami osiągniętymi na sprawdzianie po klasie VI na niekorzyść uczniów pobierających naukę na wsi i w mieście do 10 tys. mieszkańców.

Tabela 10 przedstawia liczbę uczniów, którzy otrzymali 0-4 punkty.

Tabela 10. Uczniowie, którzy na sprawdzianie po klasie VI szkoły podstawowej, otrzymali za czytanie ze zrozumieniem od 0 do 4 punktów (województwo podlaskie i warmińsko-mazurskie)

Liczba punktów w obrębie 1 stanina	0	1	2	3	4	Razem
Liczba uczniów	31	135	401	773	1 385	2 725
Procent	1,1	5,0	14,7	28,4	51	100

Tabela 11. Liczba uczniów, którzy uzyskali niskie wyniki a lokalizacja szkoły

Województwo	Lokalizacja szkoły	Liczba uczniów	Procent	% całej zbiorowości
Podlaskie	miasto ponad 100 tys.	87	14,0	22,1
	miasto 10-100 tys.	167	26,8	32,4
	miasto do 10 tys.	85	13,6	10,6
	wieś	284	41,6	34,9
	Razem	623	100	100
Warmińsko-mazurskie	miasto ponad 100 tys.	85	7,6	17,2
	miasto 10-100 tys.	320	28,7	34,7
	miasto do 10 tys..	152	13,6	11,7
	wieś	557	50	36,5
	Razem	1 114	100	100

W grupie uczniów z bardzo wysokim wynikiem w obszarze czytania (10 punktów) 32,9% pobierało naukę na wsi; 34% w miastach od 10 do 100 tys.

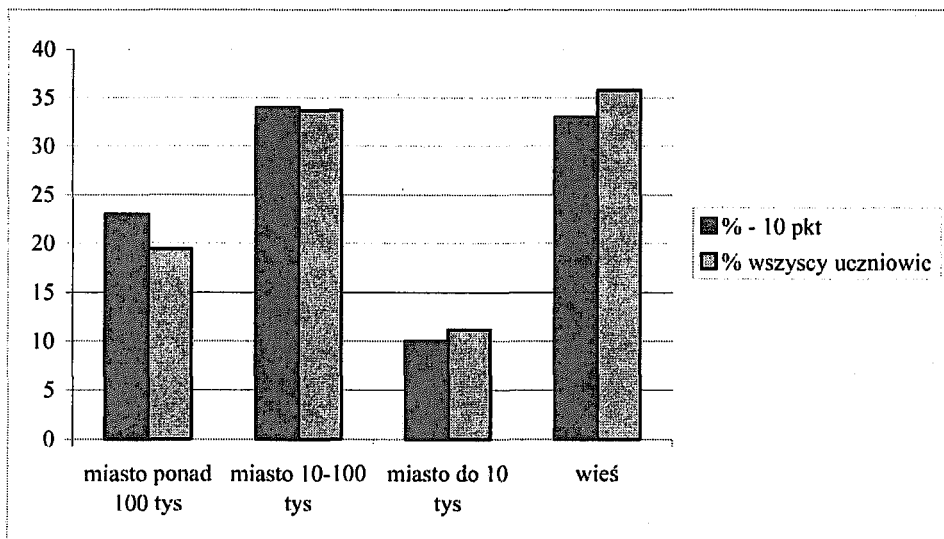
Tabela 12. Zróżnicowanie uczniów, którzy uzyskali wyniki wysokie i bardzo wysokie według typów środowisk

Lokalizacja szkoły	Liczba uczniów	Procent uczniów z wysokimi wynikami	Procent uczniów w całej zbiorowości	WD
Miasto ponad 100 tys.	1934	22,7	19,4	+3,3
Miasto 10-100 tys.	2891	34,0	33,7	+0,3
Miasto do 10 tys.	878	10,3	11,2	-0,9
Wieś	2800	32,9	35,8	-2,9
Razem		100	100	

Zarówno w województwie podlaskim jak i warmińsko-mazurskim istnieje zależność pomiędzy miejscem zamieszkania uczniów a wynikami osiągniętymi na sprawdzianie po klasie VI, jednakże jest ona pozornie mniejsza (patrz tabela 13).

Tabela 13. Liczba uczniów, którzy uzyskali wysokie wyniki a lokalizacja szkoły

Województwo	Lokalizacja szkoły	Liczba uczniów	Procent	% całej zbiorowości
Podlaskie	miasto ponad 100 tys.	1085	24,6	22,1
	miasto 10 –100 tys.	1379	31,3	32,4
	miasto do 10 tys.	454	10,3	10,6
	wieś	1493	33,8	34,9
	Razem	4411	100	100
Warmińsko-mazurskie	miasto ponad 100 tys.	849	20,7	17,2
	miasto 10 –100 tys.	1513	37	34,7
	miasto do 10 tys..	424	10,4	11,7
	wieś	1307	31,9	36,5
	Razem	4093	100	100

Wykres 2. Miejsce pobierania nauki przez uczniów, którzy osiągnęli w czytaniu wynik 10 punktów (najwyższy)

Tabela 14. Uczniowie, którzy na sprawdzianie po klasie VI szkoły podstawowej otrzymali za czytanie ze zrozumieniem 10 punktów (województwo podlaskie i warmińsko-mazurskie)

Liczba punktów w obrębie 5 stanina	10	Razem
Liczba uczniów	8504	8504
Procent	100	100

Tabela 15. Rozkład wyników w czytaniu najniższych i wysokich oraz bardzo wysokich osiągniętych przez uczniów podczas sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej (2002 rok) na terenie województwa podlaskiego i warmińsko-mazurskiego według typów środowisk

Typ środowiska	Wyniki niskie		Wyniki wysokie		Cała zbiorowość			
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	proporcja wyniki wysokie a niskie	WD
Miasto ponad 100 tys.	322	12	1 934	22,7	7 860	19,4	1,89	1
Miasto 10-100 tys.	754	27,6	2 891	34	13 635	33,7	1,23	1,54

cd. tab. 15

Miasto do 10 tys.	361	13,2	878	10,3	4527	11,2	0,84	2,25
Wieś	1 288	47,3	2 800	33	14 482	35,8	0,70	2,7
Razem	2 725	100	8 503	100	40 504	100		
Co stanowi od całej zbiorowości – procent	6,7		20,9			100		

Porównując wyniki niskie i wyniki wysokie w różnych typach środowiska można zaobserwować, że istnieje związek pomiędzy typem środowiska, z którego uczniowie pochodzą, a osiąganymi wynikami. W miastach ponad 100 tys. występuje różnica pomiędzy liczbą uczniów, którzy uzyskali wyniki wysokie i wyniki niskie, na korzyść tych z wysokimi wynikami (proporcja 1,89). W środowisku wiejskim natomiast występuje przewaga uczniów z wynikami niskimi. Proporcja pomiędzy wynikami wysokimi a niskimi w tym środowisku wynosi 0,70. Podobnie wygląda to w miastach do 10 tys. mieszkańców. Proporcja pomiędzy wynikami wysokimi a niskimi wynosi 0,84.

PODSUMOWANIE

Znawcy problematyki środowiskowe zróżnicowanie wyników osiąganych przez uczniów dostrzegali wiele lat wcześniej. M. Kozakiewicz już w latach siedemdziesiątych dowiódł, że uczniowie o podobnym ilorazie inteligencji, a różnym pochodzeniu socjalnym, mają różne sukcesy i kariery szkolne. W grupach niższych ze względu na pochodzenie społeczne tkwią niewykorzystane i marnowane rezerwy uczniów zdolnych i zdolności¹⁰. Potwierdzają to rezultaty badań empirycznych Z. Kwiecińskiego, I. Białeckiego, M. J. Szymańskiego, R. Borowicza, M. Cichomskiego, zespołu K. Szafraniec. Okazuje się, że problem środowiskowego zróżnicowania osiąganych wyników przez uczniów, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności czytania nie stracił nic na aktualności na początku XXI wieku. Pomimo deklaracji kolejnych rządów dotyczących wyrównywania szans edukacyjnych trudno zaobserwować ich wypełnianie. Nadal pochodzenie społeczne kształtuje dostęp do wykształcenia. Czy dzieci ze środowiska wiejskiego, które podczas sprawdzianu po klasie VI otrzymały wyniki niskie skazane są na

¹⁰ M. Kozakiewicz, *Bariery awansu poprzez wykształcenie*, Warszawa 1973, Instytut Wydawniczy CRZZ, s. 87.

niewpodzenia w dalszym życiu? Trudno sobie wyobrazić, aby sprawnie funkcjonować we współczesnym świecie nie osiągnąwszy kluczowych umiejętności. „Łatwiej jest obniżyć stopy procentowe czy zwiększyć podatki, niż zmodyfikować mechanizmy odtwarzania się barier pochodzeniowych w dostępie do oświaty. [...] wpływ pochodzenia społecznego, który w przypadku klas niższych blokuje, w przypadku kategorii o wyższym statusie – otwiera szanse zrobienia kariery”¹¹.

BIBLIOGRAFIA

- Białecki I., *Wybór szkoły a reprodukcja struktury społecznej*, Wrocław 1982, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Borowicz R., *Nierówności społeczne w dostępie do wykształcenia : casus Suwalszczyzny*, Olecko 2000, Wszechnica Mazurska.
- Borowicz R., Krzyminiewska G., Szafraniec K., *Młodzi dorośli: paradoksy socjalizacji i rozwoju*, Warszawa 1991, PAN IRWiR.
- Domański H., *Kształcenie córek i synów*, Res Publica, 2002, nr 11.
- Dziennik Ustaw z 1998 r. nr 117, poz 759; Dziennik Ustaw z 2000 r. nr 12, poz 136.*
- Edukacja – jest w niej ukryty skarb: raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do Spraw Edukacji dla XXI Wieku pod przewodnictwem Jacquesa Delorsa (przetł. Wiktor Rabczuk)*, Warszawa, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich.
- Edukacja w zmieniającym się społeczeństwie* (oprac. zespół pod kier. I. Białeckiego), Ministerstwo Edukacji Narodowej, Tepis, Warszawa 1996.
- Gnitecki J., *Zarys metodologii podejmowania decyzji menedżerskich w oświacie*, Poznań 2000.
- <http://wiedza.wiedzaizycie.pl/96083400.htm#TOP>
- <http://www.wsip.com.pl/serwisy/reforma/arch/index.htm>
- Kozakiewicz M., *Bariery awansu poprzez wykształcenie*, Instytut Wydawniczy CRZZ, Warszawa 1973.
- Kwieciński Z., *Socjopatologia edukacji*, Mazurska Wszechnica Nauczycielska, Olecko 1995.
- Kwieciński Z., *Wykluczanie*, Wydawnictwo UMK, Toruń 2002.
- Kwieciński Z., *Nieuniknione? Funkcje alfabetyzacji w dorosłości*, Wydawnictwo UMK, Toruń-Olsztyn 2002.
- Niemierko B., *Pomiar wyników kształcenia*, WSiP, Warszawa 1999.
- Niemierko J., Brzdąk B. (red.), *Dwa rodzaje oceniania szkolnego, ocenianie wewnętrzne i zewnętrzne a jakość pracy szkoły*, VIII ogólnopolska konferencja z cyklu „Diagnostyka edukacyjna”, Katowice 2002.
- Report ze sprawdzianu i egzminu gimnazjalnego w woj. podlaskim, opracowanie: OKE w Łomży, Łomża 2002.
- Report ze sprawdzianu i egzminu gimnazjalnego w woj. warmińsko-mazurskim, opracowanie: OKE w Łomży, Łomża 2002.

¹¹ H. Domański, *Kształcenie córek i synów*, Res Publica, 2002, nr 11, s. 43, 48.